Gezonde Schelde, van levensbelang

Advies van de deelnemers aan de *joint fact finding* Langetermijnperspectief natuur Schelde-estuarium aan het ambtelijk college van de VNSC
25 april 2019

Geachte VNSC,

U heeft ons uitgenodigd een langetermijnperspectief voor de natuur in het Schelde-estuarium uit te werken. De eerste stap daarvoor is een gezamenlijke analyse van de natuur en een advies over het vervolgproces. In deze brief verwoorden wij de resultaten van die eerste stap. Wij, dat zijn alle belangengroepen en overheden die de afgelopen twee jaar hebben gewerkt aan een gezamenlijke systeemanalyse van de natuur in het estuarium.

Met de systeemanalyse zijn wij tot een breed gedragen antwoord gekomen op uw centrale vraag: is de natuur robuust en veerkrachtig? In deze brief lichten wij ons antwoord toe en stellen wij de vervolgstappen voor die wij samen met u willen doorlopen.

Systeemanalyse: samen broeden op de Schelde

Het proces van *joint fact finding* heeft ons, met de hulp van wetenschappers, een goed beeld opgeleverd van hoe de natuur in het estuarium ervoor staat. De resultaten hebben wij beschreven in onze Systeemanalyse Natuur Schelde-estuarium; u ontvangt dit rapport als bijlage bij dit advies. De systeemanalyse gaat over de toestand en de trends in de natuur en hoe wij die waarderen.

Wij onderschrijven de systeemanalyse als gezamenlijke *kennisbasis*. Bij het beschrijven van de toestand en de trends hebben we de balans gezocht tussen enerzijds wetenschappelijk juist en anderzijds toegankelijk en beknopt. De kennis over de natuur blijft zich ontwikkelen. **Wij adviseren u geregeld een update van de systeemanalyse te maken, steeds via *joint fact finding* met alle belanghebbenden.**

Hoe staat de natuur ervoor: samen de Schelde verhelderd

De systeemanalyse heeft ons geleerd dat de natuur van het Schelde-estuarium de afgelopen tientallen jaren uiteenlopende veranderingen heeft ondergaan, deels positief en deels negatief. Positief vinden wij vooral de spectaculaire verbetering van de waterkwaliteit in de Zeeschelde sinds het begin van deze eeuw. Ook zien wij dat in het hele estuarium de visstand en de zoogdieren zich goed ontwikkelen. Negatief is in onze ogen het kleine areaal laagdynamische slikken en oevers dat met de huidige dynamiek niet vanzelf zal toenemen. Negatief zijn ook het gestaag dalende aantal overwinterende vogels en kustbroedvogels en de successie van de vegetatie waar vrijwel geen verjonging meer tegenover staat. In zijn algemeenheid laat het estuarium een trend van versteiling en verstarring zien.

Daarnaast maken wij ons zorgen over de vertroebeling die de afgelopen jaren op verschillende plaatsen gemeten is. De kans dat het estuarium “hypertroebel” wordt, is volgens de deskundigen weliswaar klein, maar een kleine toename van de troebelheid kan al ernstig zijn: de primaire productie en het zuurstofgehalte, die zich de afgelopen jaren juist zo goed hersteld hebben, kunnen hierdoor weer dalen. Als dat gebeurt, werkt dat door in het hele ecosysteem.

U heeft ons gevraagd of de natuur van het Schelde-estuarium robuust en veerkrachtig is. Wij hebben robuust en veerkrachtig als volgt geïnterpreteerd: 1) een estuarium dat de natuurwaarden en processen herbergt die karakteristiek zijn voor een estuarium in dit deel van de wereld, 2) een soortenrijk (complex) ecosysteem en 3) natuur die de gevolgen van klimaatverandering en menselijk gebruik kan opvangen. Wij stellen op basis van de systeemanalyse vast dat het Schelde-estuarium hier niet aan voldoet. **Onze conclusie is dan ook dat de natuur in het Schelde-estuarium nog niet voldoende robuust en veerkrachtig is. Wij zijn van mening dat de natuur in het estuarium verbetering behoeft en dat de VNSC daar, samen met ons, actie voor moet ondernemen.**

Vervolgstappen: samenwerken is onze natuur

De systeemanalyse brengt positieve ontwikkelingen en knelpunten in de natuur in beeld. Als belangrijkste knelpunten zien wij het afgenomen areaal laagdynamische slikken, de negatieve ontwikkeling in de vogelstand, de gestage veroudering van de natuur (successie zonder verjonging) en de vertroebeling (een volledig overzicht vindt u in de systeemanalyse). Wij willen samen met u aan deze knelpunten werken, via de onderstaande vervolgstappen. We verzoeken u dit proces te faciliteren, er zelf actief aan mee te doen en - net als bij de systeemanalyse - de benodigde kennis beschikbaar te stellen.

A. Van wenkend perspectief naar actieplan

Wij willen voortvarend toewerken naar een kansrijk en gedragen actieplan voor natuur:

I. Wenkend perspectief

Vertaal de belangrijkste knelpunten én de positieve ontwikkelingen in een wenkend toekomstperspectief voor de natuur en de natuurlijke processen, met duidelijke grensoverschrijdende opgaven en doelen. Wees daarbij ambitieus, maar ook realistisch.

II. Denkbare maatregelen, strategische keuzen

Verken welke maatregelen denkbaar zijn om deze doelen te bereiken. Focus daarbij op de grootste knelpunten zoals hierboven genoemd en behoud de natuurlijke variatie in karakteristieke estuariene processen.

Wij vinden het belangrijk bij de zoektocht naar maatregelen respect te hebben voor alle belangen.

III. Actieplan

Stel een Actieplan op met effectieve maatregelen voor natuur en een prioritering in de tijd. Leg daarbij de verbinding met de maatregelen die nodig zijn voor de thema's Veiligheid en Toegankelijkheid en met de klimaatopgave.

Maatregelen die nu al kansrijk en gedragen zijn, verdienen meteen een plaats in het Actieplan, net als maatregelen die al gepland zijn. Werk daar voortvarend aan verder. De systeemanalyse laat zien dat de maatregelen uit het Sigma-plan zeer positief voor de natuur zijn. Stimuleer ook de totstandkoming van private projecten die bijdragen aan de natuur.

Met de resultaten van de voorgaande stappen en nieuwe inzichten uit onderzoek en monitoring maken we het Actieplan steeds beter en completer.

B. Onderzoeken, monitoren en evalueren

Een aantal knelpunten en ontwikkelingen is nog onvoldoende gekend om ze te kunnen vertalen in opgaven en maatregelen. Dat geldt met name voor de vertroebeling: wat zijn de precieze oorzaken, de gevolgen en de mogelijkheden om de vertroebeling te verminderen? We adviseren deze onderwerpen op te nemen in uw onderzoeksagenda, de onderzoeken snel te starten en de resultaten regelmatig met ons en andere belanghebbenden te bespreken. De nieuwe kennis kan aanleiding zijn om de systeemanalyse, het toekomstperspectief en het actieplan te actualiseren.

Blijf daarnaast de ontwikkelingen in natuur, veiligheid en toegankelijkheid monitoren en evalueer deze ontwikkelingen iedere zes jaar. Let daarbij op een toegankelijke presentatie van de resultaten, zodat alle belanghebbenden op de hoogte blijven en kunnen meedenken.

C. Joint fact finding

De *joint fact finding* zoals wij die het afgelopen jaar hebben meegemaakt, heeft ieder van ons nieuwe inzichten gebracht. Niet alleen door de grote hoeveelheid kennis die de deskundigen hebben gebracht, maar ook door onze gesprekken daarover met elkaar en met de deskundigen. Houd dit proces levend! Geef ons en andere belanghebbenden de ruimte om mee te blijven leren over de natuur van het Schelde-estuarium en mee te denken over knelpunten en oplossingen.

Tot slot: samenwerken in een klimaat van verandering

De afgelopen twee jaar hebben wij een intensief proces doorlopen. In onze groep zijn heel verschillende organisaties vertegenwoordigd met belangen die soms haaks op elkaar staan (of lijken te staan). Dat heeft ons niet belet samen de feiten over de natuur in het Schelde-estuarium te leren kennen, daarover in gesprek te gaan en soms ook pittige discussies te voeren. Dat is gelukt, omdat wij elkaars belangen respecteren én omdat we ons allemaal vinden in dit gezamenlijke motto:

Gezonde Schelde, van levensbelang